

Komparácia slovenských a maďarských oroným vo Vysokých Tatrách

Ján Bauko

Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra

Oronymá zaradujeme do systému toponým, tvoria osobitnú skupinu terénnych názvov. *Oronymum* (v maďarskej onomastike sa používa termín *hegynév*) je vlastné meno tvaru vertikálnej členitosti povrchu zemského i morského dna (orografický celok, pohorie, vrchovina, hornatina, pahorkatina, hrb, jednotlivá hora, kopec, skala, úbočný a údolný tvar, údolie, dolina, brázda, zníženina, priesmyk, sedlo, priepasť, rokľa, nížina, rovina, plošina, tabuľa, panva atď.). V publikácii *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky* sa objavujú ďalšie oronomastické termíny: *onomastika, oronymia, oronomastik, oronomastikon, oronomastický atlas* (Svoboda – Šmilauer – Olivová-Nezbedová – Oliva – Witkowski, 1973, s. 65, s. 238 – 242).

V slovenskej onomastike väčšina doterajších publikácií sa venuje etymológii jednotlivých oroným a ich morfoematickej štruktúre (Majtán, 1996, s. 127 – 136). Prehľad maďarskej oronomastikkej literatúry podala Katalin Reszegi (2002), ktorá analyzovala aj oronymá z čias Arpádovcov.

Komparáciou oroným v rôznych jazykoch sa zaoberali výskumníci zriedkavejšie. Poľské a slovenské, resp. slovinské a slovenské oronymá porovnala v minulosti Marta Pančíková (1994, 2000). V maďarskej onomastike sa venoval porovnaniu oroným rôznych krajín Lajos Kiss, ktorý upozornil na význam výskumu doteraz menej prebádaného druhu propria (Kiss, 2001).

Oronymá našich veľhôr, Vysokých Tatier sa stali stredobodom záujmu viacerých výskumníkov. Podľa Ivana Houdeka (1941, s. 7) sa maďarské tatranské názvoslovie začalo tvoriť v 19. storočí popri slovenskej, poľskej a nemeckej nomenklatúre a je prevažne len prekladom nemeckého názvoslovia. Ivan Bohuš uvádza (1996, s. 6), že tvorba oficiálnej maďarskej geografickej nomenklatúry sa skončila pádom Rakúsko-Uhorskej monarchie.

V našej štúdii ako základné pramene použijeme dve publikácie. Ivan Bohuš v knihe *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* podáva lokalizáciu, etymológiu, vývin, zmeny 2 141 miestnych názvov. Vedľa slovenských pomenovaní uvádza aj ich maďarské, nemecké a poľské ekvivalenty. László Scheirich vo svojej monografii *A mi Magas-Tátránk* (Naše Vysoké Tatry) opisuje dejiny Vysokých Tatier a vývoj ich zemepisného názvoslovia. Zameriava sa najmä na etymológiu maďarských toponým. Na konci knihy sa nachádza maďarsko-slovenský i slovensko-maďarský register názvov.

Názov *Vysoké Tatry* má podľa Lajosa Kissa (1988, s. 63) starodávny indoeurópsky, asi trácky pôvod. V kozmovej kronike sa objavuje v tvare „*Tritri montes*“. Ján Melich etymologizoval názov z praslovanského *trtri* 'skala, kameň'. Maďarský názov *Magas-Tátra* vznikol

kol prevzatím slovenského názvu *Vysoké Tatry*, rozdielne je, že maďarské pomenovanie je v singulári.

Jednotlivé oronymá môžu mať rôzne tvary, varianty. Variabilitu používania oroným znázorníme jedným príkladom. Najvyšší štít Vysokých Tatier *Gerlachovský štít* (2 655 m) nazývajú v horolezeckom žargóne tvarmi *Gerlachovka*, *Gerlach*. V nárečí žije forma *Grlach*. V poľskej kartografii sú známe podoby *Gierlach* / *Gierlachowski Szczyt*. Zakopanskí horskí vodcovia používajú aj tvary *Girlach*, *Garluch*. Nemecký názov *Gerlsdorferspitze* horolezci poznajú aj v tvare *Gersdølferin* (= Gerlachovčanka). Maďarský názov má tvary *Gerlachfalvi-csúcs* / *Gerlahfalvi-csúcs*. Spoločenské zmeny vplývali aj na zmenu názvu. V roku 1896 premenovali *Gerlachovský štít* na *Ferenc József-csúcs* (štít *Františka Jozefa I.*) a v roku 1949 na *Stalinov štít*. Od roku 1956 sa úradný názov štítu znovu zmenil na *Gerlachovský štít*. Neúspešný bol pokus z čias po prvej svetovej vojne o premenovanie na *Legionársky štít*.

V slovensko-maďarskom propriálnom materiáli pozorujeme dva základné postupy pri vzniku oroným:

1. názvy, ktoré v oboch jazykoch vznikli totožnou motiváciou a názov sa prekladá z jedného jazyka do druhého;
2. názvy, ktoré sú v jednotlivých jazykoch odlišné, neprekladajú sa z jedného jazyka do druhého, ale vznikli rôznorodou motiváciou.

1. Pri komparácii slovenských a maďarských oroným vo Vysokých Tatrách môžeme nájsť väčšie množstvo paralelných názvov, keď oronymum vzniká totožnou motiváciou v oboch jazykoch a názov sa prekladá z jedného jazyka do druhého.

Oronymá môžu vzniknúť transonymizáciou, prechodom už existujúceho propria do novej onymickej triedy.

Niektoré štíty v Tatrách boli pomenované podľa názvu obce (ojkonyma): *Batizovský štít* : *Batizfalvi-csúcs*, *Huncovský štít* : *Hunfalvi-csúcs*, *Kežmarský štít* : *Késmárki-csúcs*, *Lomnický štít* : *Lomnici-csúcs*, *Mengusovský štít* : *Menguszfalvi-csúcs*, *Slavkovský štít* : *Szalóki csúcs*, *Štrbský štít* : *Csorbai-csúcs*, *Velický štít* : *Felkai-csúcs*. Podľa polohy na území historickej Liptovskej župy dostala názov *Liptovská veža* : *Liptói-torony*. V maďarčine pri ortografii názvov môžeme pozorovať, že apelatívny člen sa pripája k propriu spojovníkom.

Oronymá môžu vzniknúť aj z hydronyma. Podľa *Studeného potoka* je pomenovaná *Studená dolina* : *Tarpataki-völgy* (v maďarskom názve je prítomné slovo *potok* = *patak*). Vznik názvu *Bielovodská dolina* : *Fehér-víz-völgy* motivoval potok *Biela voda*. Názov *Veľký Žabí štít* : *Nagy-Békás-csúcs* poukazuje na polohu nad *Žabími plesami*. Pomenovanie súvisí s poverami a povestami: ropuchy so zlatými korunkami na hlavách strážili poklady medzi skalami a na dne jazier. Oronymum *Tichá dolina* : *Csendes-völgy* pochádza z názvu *Tichý potok*. V staršom maďarskom názve sa na pomenovanie doliny používal hybridný tvar *Ticha-völgy*, až neskôr nahradili slovenské slovo jeho maďarským ekvivalentom.

Slovenský i maďarský názov môže pochádzať z antroponyma. Mená pastierov sa zachovali v oronymách *Garajova dolina* : *Garai-völgy*, *Hincovo sedlo* : *Hincói-hágó* (podľa inej etymológie boli hincovia – die Hinzen – banskí furmani, ktorí zo štôlní vyvážali rudu, legendy o Tatrách spomínajú hincov aj ako banských škriatkov), *Valentkova dolina* : *Wa-*

lentko-völgy (v maďarčine je odlišné začiatkové písmeno v názve). Názov *Bartkova veža* : *Berci-torony* pripomína ľudového hudobníka a horského vodcu Bartolomeja (Bartka) Obrochtu (1850 – 1926). *Martinov komín* : *Martin-kémény* nesie meno univerzitného profesora histórie v Mníchove Alfreda Martina (1882 – 1964), ktorý ním prešiel pri výstupe na Veľký Mengusovský štít v roku 1908. *Stolarczykovo sedlo* : *Stolarczyk-hágó* pomenovali podľa farára Józefa Stolarczyka (1816 – 1893), ktorý naň vystúpil v roku 1867. Podľa horolezca, ktorý vystúpil na vrchol, boli pomenované *Bachledova štrbina* : *Bachleda-rés* (Klimek Bachleda), *Cagašikov pilier* : *Cagašik-pillér* (Slávo Cagašik), *Jurzycov zub* : *Jurzyca-fog* (Karol Jurzyca), *Pawlikowského štrbina* : *Pawlikowski-rés* (Jan Gwalbert Pawlikowski). Oronymum *Weszterov štít* : *Weszter-csúcs* pripomína Pavla Wesztera (1843 – 1921), niekdajšieho hoteliéra vo Veľkom Slavkove, ktorý sa zaslúžil aj o vybudovanie chodníkov v Tatrách. Názov *Spismichalova dolina* : *Spitz Mihály-völgy* podľa Ivana Bohuša (1996, s. 291) v sebe skrýva meno Michala Spisa, ktorý bol v rokoch 1515 – 1525 novotargským vojtom a zapojil sa do baníckeho podnikania vo Vysokých Tatrách. Na toto historické pozadie sa časom zabudlo a pastieri si vymysleli príbeh o kolegovi, tvrdom spáčovi, ktorého bolo treba neustále budiť otázkami: Spíš, Michal, spíš?

Oronymizáciou, čiže prechodom apelatíva do sféry proprií, a totožnou motiváciou v oboch jazykoch vznikli oronymá, ktoré môžeme považovať za doslovné preklady, kalky. Podľa rastliny dostali pomenovanie *Javorová dolina* : *Jávor-völgy*, *Laliové sedlo* : *Liliom-hágó*, *Skorušiniak* (= jarabina vtáčia) : *Berkenyész*. Podľa zvierat boli pomenované *Dromedárov chrbát* : *Dromedár-hát*, *Kačacia dolina* : *Kacsa-völgy*, *Kozí štít* : *Zerge-csúcs* (zerge = kamzík; kamzíky poľovníci volali divými kozami, či krátko kozami), *Mačacia veža* : *Macska-torony*, *Svišťová dolina* : *Marmota-völgy*, *Pavúčia dolina* : *Pók-völgy*, *Žabí hrebeň* : *Békás-gerinc*. Farby motivovali vznik oronym *Biela lávka* : *Fehér-pad*, *Žltá stena* : *Sárga-fal*, *Žltá veža* : *Sárga-torony*, *Čierny pilier* : *Fekete-pillér*. Pravdepodobne podľa svetlého zafarbenia skál vzniklo oronymum *Mlynár* : *Molnár*. Názov *Snehový štít* : *Hó-csúcs* poukazuje na zasněženosť štítu. Tvar motivoval vznik oronym *Bradavica* : *Bibircs*, *Gulatý kopec* : *Kerekdomb*, *Hrebienok* : *Tarajka*, *Hrubá veža* : *Vastag-torony*, *Kaplnka* : *Kápolna*, *Malý kostol* : *Kis Templom*, *Prielom* : *Rovátka* (podľa úzkej štrbiny), *Skrinica* : *Szekerényes*, *Veľký kostol* : *Nagy Templom*, *Vidlový hrebeň* : *Villa-gerinc*. Oronymum *Zlomisková dolina* : *Omladék-völgy* poukazuje na to, že dno doliny pokrývajú veľké skalné zlomiská. Podľa lavinovitých svahov dostal pomenovanie *Lavínový štít* : *Lavina-csúcs*. *Poľský hrebeň* : *Lengyel-nyereg* dostal názov podľa toho, že hrebeň bol dôležitým prechodom poľských pašerákov, ktorí tade preháňali dobytok z Poľska do Uhorska. Dva motivačné činitele – zvierat (žaba) a tvar (objekt pripomína mnícha s kapucňou na hlave) – sa objavujú v názve *Žabí mních* : *Békás-barát*.

Rozprávkové bytosti pripomínajú oronymá *Čertov chrbát* : *Ördög-hát*, *Loktibrada* : *Hüvelyk Matyi*.

1.1. Pri totožnej motivácii vzniku oronyma v oboch jazykoch v niektorých propriách môžeme pozorovať aj isté gramatické rozdiely.

Rozdiel môže byť v štruktúre názvov (jedno/viacslovné pomenovanie). V nasledujúcich dvojslovných maďarských oronymách sa objavujú aj apelatívne geografické názvy (*torony* = *veža*, *völgy* = *dolina*, *hegy* = *vrch*) na rozdiel od jednoslovných slovenských pomenovaní:

Diablovina : *Ördög-torony*, *Pekelník* : *Pokol-torony* (podľa ľudových povestí údajné tatranské poklady stráži diabli, pekelníci), *Kotlina* : *Katlan-völgy*, *Nefcerka* : *Nefcer-völgy* (pomenovanie vzniklo z priezviska *Neftzer*), *Soľovisko* : *Só-hegy* (bolo tu solisko pre zver), *Srdce* : *Szív-völgy* (názov poukazuje na tvar doliny). Dvojslovný názov *Kačací štít* poukazuje na polohu štítu nad *Kačacou dolinou*. V maďarskom názve štítu *Kacsá-völgyi-csúcs* 'štít Kačacej doliny' sa nachádzajú dve apelatívne geografické názvy. Podobné rozdiely sú aj v názve *Ľadový štít* : *Jég-völgyi-csúcs* 'štít Ľadovej doliny'. Dvojčlenný názov *Kolové sedlo* je vyjadrený v maďarčine trojčlenným propriom *Kerek-tavi-nyereg* 'sedlo Kolového plesa', ktoré presnejšie vyjadruje, že názov bol na sedlo prenesený z *Kolového plesa* (podľa kruhového tvaru plesa). Z hydronyma pochádzajú aj názvy *Červená dolina* : *Vörös-tó-völgye* 'dolina Červeného plesa', *Dračí hrebeň* : *Sárkány-tavi-gerinc* 'hrebeň Dračieho plesa', *Lievikový kotol* : *Tölcser-tó-katlan* 'kotol Lievikového plesa'. Trojčlenné názvy *Malá capia veža* a *Veľká capia veža* poukazujú na výšku veží. Názvy sú odvodené z *Capieho plesa*, v tejto oblasti sa vyskytovalo veľa kamzíkov (capov). Ich maďarské páry sú štvorčlenné, je v nich aj slovo *pleso (tavi)*: *Kis Zerge-tavi-torony*, *Nagy Zerge-tavi-torony*. Slovenský názov môže pochádzať z koreňovej morfémy a jeho maďarský ekvivalent z kompozita. Oronymum *Kôň* poukazuje na ostrú hranu hrebeňa, na ktorej sa prechádza rozkročmo, akoby sediac na koni. Maďarský názov *Kőparipa* je z kompozita, skladá sa z dvoch slov a znamená 'kamený kôň'. Názov *Nos* poukazuje na tvar skaly a maďarský pár *Királyorr* 'kráľovský nos' aj na to, že tu podľa ľudovej tradície oddychoval pri poľovačke kráľ Matej Korvín.

Napriek tomu, že niektoré oronymá sú v oboch jazykoch dvoj- alebo trojslovné, môžu sa líšiť v apelatívnom geografickom pomenovaní: *Baštové sedlo* : *Bástya-csorba* 'baštová štrbina', *Hladký štít* : *Sima-hegy* 'hladký vrch' (názov poukazuje na to, že tu rastie dlhá, hladká tráva), *Horvátov vrch* : *Horváth-kúp* 'Horváthov štít' (názov pripomína rodinu barónov Horváthovcov, ktorí boli v rokoch 1589 – 1856 majiteľmi javorinského panstva), *Ostrý štít* : *Hegyes-torony* 'ostrá veža', *Veľká Vidlová veža* : *Nagy-Villa-csúcs* 'veľký vidlový štít'. V názvoch *Dračie pazúry* : *Sárkány-fogak* 'dračie zuby' má rozdielny význam substantívny člen.

Slovenské predložkové väzby sa vyjadrujú v maďarčine odlišným gramatickým tvarom (maďarčina nepozná predložky) a rozdiel vidíme aj v opačnom slovoslede, napr. *Ihla v Patrii* : *Pátia-sziklatú*, *Kotlina pod Prielomom* : *Rovátka-katlan*, *Štrbina pod Kôpkami* : *Kopki-csorba*, *Veža nad Ľadovým plesom* : *Jeges-tavi-torony*.

Rozdiely medzi oronymami z jednotlivých jazykov môžu byť aj v gramatickom čísle (plurál – singulár) a v slovoslede: *Hrebeň bášť* : *Bástya-gerinc* (podľa tvaru hrebeňa), *Pilier Komarnických* : *Komarnicki-pillér* (v roku 1911 bratia Gyula a Roman Komarnicki vyliezli na hrebeň, jeden z bratov – Gyula Komarnicki – bol autorom horolezeckých sprievodcov Vysokých Tatier).

Ďalší rozdiel medzi slovenským a maďarským pomenovaním môžeme sledovať v odlišných slovotvorných sufixoch: *Barania dolinka* : *Kos-völgy* 'barania dolina' (v doline sa pásli barani), *Jahňacia vežička* : *Bárány-torony* 'jahňacia veža', *Ľadová dolinka* : *Jég-völgy* 'Ľadová dolina' (väčšiu časť roka ju pokrýva sneh), *Rumanova dolinka* : *Ruman-völgy* 'Rumanova dolina' (podľa horolezca Jána Rumanu), *Zlatinská veža* : *Arany-torony* 'zlatá veža' (názov poukazuje na to, že v minulosti navštevovali Tatry aj zlatokopi).

Maďarský názov môže byť synonymný so slovenským, resp. môže patriť do rovnakého sémantického poľa, napr. *Kostolík* : *Kápolna* 'kaplnka'. Niektoré slovenské oronymá majú viaceré maďarské ekvivalenty. Skalná ihla *Chlapík* zďaleka pripomína ľudskú postavu, v maďarskej literatúre sa objavujú preklady *Legény 'šuhaj'* a *Parasztocsa 'sedliačik'*.

Slovenský názov (alebo jeho časť) sa prevzal do maďarského ekvivalentu s menšími ortografickými zmenami, resp. s maďarskou ortografiou v oronymách *Čubrina* : *Csubrina* (goralské *cubryna* = *čuprina* = *hriva*, vo význame strapatý, rozoklaný horský hrebeň), *Furkotský štít* : *Furkota-csúcs*, *Hlinská dolina* : *Hlinszka-völgy*, *Končistá* : *Koncsisza*, *Kôpky* : *Kopki*, *Kôprová dolina* : *Koprova-völgy* (rastie tu kôprovniček bezobalný, maď. havasi medvegyökér), *Kriváň* (< *krivý*, maď. *görbe*) : *Kriván*, *Krížne* : *Krizsnó* (v tomto vrchole sa križujú tri horské hrebene), *Litvorová dolina* : *Litvor-völgy* (rastie tu archangelika lekárska, maď. orvosi angyalgyökér), *Mlynická dolina* : *Mlinica-völgy*, *Ostrá* : *Osztra* (názov poukazuje na formu objektu), *Patria* : *Pátria* (názov je odvodený z dialektizmu *patriet'* 'pozerať', lebo tento vrchol je jedinečným výhľadovým bodom), *Satan* : *Sátán* (podľa legend tu satan ukryl poklad), *Solískové veže* : *Szoliszkó-tornyok*, *Svinka* : *Szvinka* (štít má bachratý tvar), *Široká* : *Siroka* (názov vyplýva z rozložitej formy štítu), *Temnosmrečinská dolina* : *Szmrecsini-völgy*, *Terianska veža* : *Terianszko-torony*, *Tupá* : *Tupa*, *Zámky* : *Zamki* (podobajú sa na rumovisko akéhosi zámku). V niektorých pároch sú rozdiely aj v štruktúre názvu, napr. *Rovienky* : *Rovinki-völgy*, *Sedielková kopa* : *Szedilkó*, *Špára* : *Spara-hágó*.

V slovensko-maďarských paralelných oronymách nachádzame aj také, ktoré sa bez zmien prevzali z jedného jazyka do druhého, čiže existujú v totožnom tvare v oboch jazykoch. Do tejto skupiny patria oronymá *Klin*, *Krátka* a *Ganek*. Názov štítu *Ganek* vznikol z apelatíva *ganek*, čo znamená chodba. Pri dvojslovných pomenovaniach *Malý Ganek* : *Kis Ganek*, *Prostredný Ganek* : *Középső Ganek* sa už adjektívny člen preložil do maďarčiny.

2. Ďalšiu skupinu názvov tvoria oronymá, ktoré vznikli odlišnou motiváciou v jednotlivých jazykoch.

Slovenské názvy sú rôznorodé z hľadiska motivácie, maďarské názvoslovie uprednostňuje najmä oronymá pochádzajúce z antroponým, ktoré poukazujú na prvovýstupcov, významné osobnosti v dejinách Vysokých Tatier. V nasledovných slovensko-maďarských názvoch uvádzame v zátvorkách rozdielne motívy vzniku oronym v jednotlivých jazykoch: *Bystré sedlo* (bystré 'strmé') : *Lorenc-hágó* (Ing. Viktor Lorenc, 1843 – 1880, bol priekopník zimnej turistiky a objaviteľ nových sedlových priechodov), *Čierny štít* (podľa čierneho zafarbenia skál) : *Papirusz-csúcs* (pruský rodák Ján Andrej Papirus hľadal v Tatrách poklady, v roku 1771 ho našli mŕtveho pod *Čiernym štítom*), *Dračí štít* (názov je spojený s legendami o tatranských drakoch) : *Déchy-csúcs* (Móric Déchy, 1847 – 1917, bol známy maďarský cestovateľ a horolezec), *Drobná veža* (susedné štíty prevyšujú vežu) : *Dőri-csúcs* (Július Dőri, 1864 – 1918, vystúpil na vežu v roku 1901, patril k zakladajúcim členom Uhorského turistického spolku), *Drúk* (štíhly skalnatý výčnelok) : *Franz-torony* (Ján Franz bol horolezecký vodca), *Dvojité veža* (veža pozostáva z dvoch vrcholov) : *Otto-csúcs* (na počesť v Bratislavského gymnaziálneho učiteľa a horolezca, dr. Augusta Otta, 1851 – 1921, autora populárneho sprievodcu po Tatrách), *Furkotská veža* (potok Furkotskej doliny furkoce 'žblnkoce') : *Wahlenberg-torony* (veža nesie meno známeho švédskeho botanika dr. Göra-

na Wahlenberga, 1770 – 1851, ktorý vo Vysokých Tatrách uskutočnil botanický výskum), *Chmúrna veža* (názov podľa charakteru) : *Fabesch-torony* (maďarský horolezec nemeckého pôvodu Henrik Fabesch vystúpil na vežu v roku 1902), *Ihla v Dračom* (názov podľa tvaru a polohy objektu) : *Serényi-torony* (Dr. Eugen Serényi, 1884 – 1915, zo Spišskej Novej Vsi patril medzi priekopníkov športového horolezectva vo Vysokých Tatrách), *Kobyliá dolina* (pochádza od pastierov a poukazuje na to, že tu pásli aj kone) : *Kolbenheyer-völgy* (Karol Kolbenheyer, 1841 – 1901, bol učiteľ levočského gymnázia a bádateľ Tatier), *Kupola* (názov vyplýva z podoby objektu) : *Szontagh-csúcs* (Dr. Mikuláš Szontagh, 1843 – 1899, ako lekár založil na úpäti Slavkovského štítu liečebnú osadu Nový Smokovec, napísal aj monografiu o Tatrách), *Malé Rysy* (názov poukazuje na žľabmi porýsované úbočia) : *Dénes-csúcs* (František Dénes, 1845 – 1934, bol učiteľ na gymnáziu v Levoči, čestný predseda Karpatského spolku a tvorca viacerých maďarských oroným v Tatrách), *Malý Kežmarský štít* : *Weber-csúcs* (Samuel Weber, 1835 – 1908, sa zaslúžil o historický výskum Vysokých Tatier aj o prebádanie tatranskej vegetácie), *Malý Kolový štít* (názov štítu vznikol sekundárne, prevzatím názvu *Kolové pleso*, ktoré dostalo pomenovanie podľa okrúhleho tvaru plesa) : *English-csúcs* (dr. Karol English, 1881 – 1945, bol úspešný horolezec a tvorca viacerých maďarských oroným vo Vysokých Tatrách), *Malý Pyšný štít* (názov poukazuje na tvar štítu) : *Téry-csúcs* (Dr. Edmund Téry, 1856 – 1917, bol lekárom chudoby v Banskej Štiavnici a významným turistickým pracovníkom, zaslúžil sa aj o výstavbu *Téryho chaty*), *Nižná Barania strážnica* (podľa polohy nad *Baraňou dolinkou*, ktorú pomenovali pytliaci podľa zvieraťa) : *Weisz-csúcs* (Maximilián Weisz bol právnik, ktorý sa venoval výstavbe turistických zariadení v Tatrách), *Priečna veža* (podľa polohy objektu nad *Priečnym sedlom*, ktoré priečne pretína *Prostredný hrebeň*) : *Majunke-torony* (Gedeon Majunke, 1855 – 1921, bol autorom väčšiny stavebných projektov a realizácií v tatranských osadách na prelome 19. a 20. storočia), *Vyšná Barania strážnica* : *Eljasz Valér-csúcs* (Walery Eljasz Radzikowski, 1840 – 1905, maľoval aj tatranskú prírodu a napísal sprievodcu po Tatrách), *Predný Holý vrch* (názov podľa charakteru povrchu) : *Rochel-csúcs* (rakúsky lekár a botanik Anton Rochel, 1770 – 1847, zhromažďoval floristické zaujímavosti z celej monarchie, aj z Vysokých Tatier), *Sokolia veža* : *Petrik-csúcs* (Lajos Petrik, 1851 – 1932, bol dobrý znalec Tatier, autor mnohých článkov a redaktor časopisu *Turisták Lapja*), *Spišský štít* (k historickej Spišskej župe patrila časť Vysokých Tatier) : *Déry-csúcs* (Jozef Déry, 1865 – 1937, bol predseda Maďarského turistického spolku a úspešný horolezec, ktorý vystúpil na štít v roku 1896), *Strapatá veža* (názov vyplýva z ozubenej siluety tejto trojvrcholovej veže) : *Egenhoffer-csúcs* (Terézia Egenhofferová, 1855 – 1940, bola priekopníčkou ženského horolezectva a lyžiarstva vo Vysokých Tatrách), *Váha* (široké sedlo, ktoré s *Rysmi* a *Českým štítom* tvoria akoby váhu) : *Hunfalvy-hágó* (Dr. Ján Hunfalvy, 1820 – 1888, bol významný historik, na *Váhu* vystúpil v roku 1856), *Zubatá vežička* (má ostré zakončenie) : *Jordán-torony* (Dr. Karol Jordán, 1871 – 1959, bol matematik, univerzitný profesor, jeden z čelných tatranských horolezcov, ktorý vystúpil na vežu v roku 1900), *Žabí kôň* (názov pochádza z tvaru ostrých hrán východného hrebeňa, cez ktoré sa rozkročmo, koňmo vystupuje na štít a z polohy nad Žabími plesami) : *Simon-torony* (v roku 1905 vykonal na štít prvovýstup Šimon Häberlein).

Niektoré oronymá vznikli nesprávnym prekladom názvu z jedného jazyka do druhého: *Český štít* (názov poukazuje na polohu štítu nad *Českou dolinou*. Goralský názov *Ceška dolina* 'ťažká, ťažko prístupná dolina' preložil Sydow vo svojom cestopise v roku 1830 ako *Böhmisches Tal 'Česká dolina'*. Názov prevzali aj iní a začal sa používať aj v slovenskej nomenklatúre.) : *Róth Márton-csúcs* (Martin Róth, 1841 – 1917, bol učiteľom v Spišskej Novej Vsi, organizoval tatranskú turistiku), *Supia veža* (ako prví pomenovali vežu poľskí horolezci propriom *Sepia Turnia* 'zachmúrená veža', slovenský názov vznikol nesprávnym prekladom názvu z poľštiny) : *Chmielowski-csúcs* (Ing. Janusz Chmielowski, 1878 – 1968, bol účastník mnohých tatranských prvovýstupov).

Kým slovenské názvy trojice veží *Ošarpance* : *Sárkány-fal* 'dračia stena' poukazujú na členitú konfiguráciu hrebeňa, maďarské pomenovania vznikli z mien prvovýstupcov, ku ktorým sa viaže apelatívny geografický názov *torony* 'veža': *Velký ošarpanec* : *Dubke-torony* (Ernst Dubke), *Prostredný ošarpanec* : *Behn-torony* (Heinrich Behn), *Malý ošarpanec* : *Breuer-torony* (Ján Breuer).

Nielen muži, ale aj ženy mohli motivovať vznik oronyma. V maďarskej nomenklatúre sa v niektorých oronymách zachovali ženské mená: *Ihla v Ostrve* (názov podľa tvaru a polohy) : *Erzsike-torony* (Ivan Bohuš predpokladá, že názov asi vznikol podľa mena – Alžbeta – partnerky či ženy niektorého z prvých horolezcov, ktorí na *Ihlu* vystúpili na začiatku 20. storočia), *Kopa nad Ohniskom* (ohniská sú prevísle skaly, ktoré slúžili ako prístrešia pre horolezcov a turistov) : *Etelka-torony*, *Malý hrot* (podľa tvaru štítu) : *Katalin-csúcs* (Katarína Bröske bola priekopníčkou ženského športového horolezectva vo Vysokých Tatrách), *Opálová veža* (podľa nerastu, opálu) : *Izabella-torony* (v roku 1900 pomenoval Karol Englisch po výstupe vežu menom arcikňažnej Izabely, ktorá v tom čase letovala v Dolnom Smokovci), *Ovčiarška veža* (pastieri v jeho okolí pásli ovce) : *Jolán-csúcs* (Jolana Borcsányiová-Adriányová vykonala prvovýstup na štít – maď. *csúcs* – v roku 1902), *Rohatá veža* (názov poukazuje na tvar skalnej veže) : *Margit-csúcs*, *Volovec* (na úpäti štítu niekedy pásli stáda volov) : *Olga-csúcs* (Kornel Stodola vystúpil v roku 1903 na štít a nepoznajúc jeho staršie meno, pomenoval končiar podľa svojej manželky Olgy), *Zlobivá* (podľa Ivana Bohuša vznikol názov postupnou deformáciou ľudového názvu *Žlaby*, poľ. *Żłoby* a novšie sa rozšírilo vysvetlenie, že názov hory vyplýva z jej impozantnej, úctu vzbudzujúcej formy) : *Márta-csúcs* (v roku 1899 vystúpila na vrchol ženevská horolezkyňa Marthe Lavallé, 1883 – 1959).

Pri vzniku niektorých oronym, ktoré lokalizujú rôzne miesta, môže byť v jednom jazyku totožná (propriom sa prenáša na iné objekty), v druhom jazyku odlišná motivácia. Nasledovné názvy v maďarčine poukazujú na meno osoby, kým slovenské ekvivalenty vznikli inou motiváciou. Podľa švédskeho botanika dr. Görana Wahlenberga, ktorý vo Vysokých Tatrách uskutočnil botanický výskum, sú pomenované v maďarčine oronymá *Wahlenberg-csúcs*: *Kozí chrbát*, *Wahlenberg-torony* : *Furkotská veža*, *Déli Wahlenberg-csúcs* : *Ostrá veža*. Meno pruského rodáka Jána Andreja Papirusa, ktorý hľadal poklady v Tatrách, sa objavuje v názvoch *Papirusz-csúcs* : *Čierny štít*, *Nagy-Papirusz-völgy* : *Veľká Zmrzlá dolina* (takmer po celý rok je na nej súvislá vrstva snehu). Podobné prípady nachádzame aj v slovenčine. Názvy motivované smelým tvarom geografického objektu majú v maďarčine inomotivačné páry *Pyšný štít* : *Fecske-torony* 'lastovičia veža', *Pyšná vežička* : *Thomasson-*

torony 'Thomassonovej veža' (podľa anglickej alpinistky Beatrix Thomassonovej, ktorá vystúpila na vrchol v roku 1899).

V interlingválnych propriálnych pároch nachádzame ďalšie rozdielne motivačné činitele.

Niektoré slovenské názvy poukazujú na tvar štítu a ich maďarské ekvivalenty vznikli inou motiváciou. Motivačným činiteľom môže byť zviera (*Pyšný štít* : *Fecske-torony* 'lastovičia veža'), rastlina (*Ostrý kotol* : *Hagymás-katlan* 'pažitkový kotol'), poloha (*Kresaný roh* : *Keleti-Rovinki-szarv* 'východný Rovienkov roh'), farba (*Široká veža* : *Vörös-torony* 'červená veža'), nejaká udalosť (*Hranatá veža* : *Vám-kő* 'mýtny kameň').

Niektoré maďarské názvy pochádzajú z hydronyma a ich slovenské páry vznikli rozdielnymi motivačnými činiteľmi. Podľa zvieratá je pomenovaný *Jahňací štít*, ale maďarský názov *Fehértavi-csúcs* 'štít Bieleho plesa' poukazuje na polohu nad *Bielymi plesami*. Podľa rastliny je pomenovaný *Javorový štít*, kým jeho maďarský pár podľa jazera (*Žabie pleso* : *Varangyos-tó*) *Varangyos-tavi-csúcs* 'štít Žabieho plesa'. Na základe mohutného divokého vzhľadu pomenovali *Divú vežu*, maďarský pár *Vörös-patak-torony* vznikol z hydronyma *Vörös-patak* 'červený potok'. Názov *Nižné Čierne sedlo* poukazuje na čierne zafarbenie skál, v maďarčine ho pomenovali podľa polohy nad Čiernym plesom *Fekete-tavi-hágó* 'priesmyk nad Čiernym plesom'. Štít s názvom *Baranie rohy* pripomína svojím tvarom dvojicu zahnutých zvieracích rohov, maďarský ekvivalent *Zöld-tavi-csúcs* 'štít Zeleného plesa' poukazuje na polohu objektu nad Zeleným plesom (starší maďarský názov *Kossuth Lajos-csúcs* niesol meno jedného z vodcov revolúcie v rokoch 1848 – 1849 a bojovníka za nezávislosť Maďarska).

Pomenovanie jednotlivých veží sa čísluje v skupine piatich veží s názvom *Anjely* (podľa mystických postáv). V slovenčine zostáva v názvoch slovo *anjel*, ale v maďarčine sa jednotlivé objekty identifikujú apelatívnym geografickým názvom *torony* (= veža): *Veľký anjel* : *Torony I.*, *Druhý anjel* : *Torony II.*, *Tretí anjel* : *Torony III.*, *Štvrtý anjel* : *Torony IV.*, *Piaty anjel* : *Torony V.*

Maďarské ekvivalenty slovenských názvov sa mohli časom zmeniť. Najstaršia písomná pamiatka oronyma *Vysoká* : *Tátra-csúcs* (2560 m) sa nachádza v sprievodnom texte k panoráme Tatier od Juraja Buchholtza z roku 1717 v tvare *Visoka*. V maďarskom názvosloví sa používali tvary *Visoka*, *Viszoka*, *Wisoka*, *Wiszoka*, *Vysoka*, *Vyszoka*, *Wysoka*, *Wyszoka*. V roku 1875 uverejnil Móric Déchy popis prvého výstupu na *Vysokú* a nazval štít tvarom *Magas Viszoká* (slov. vysoká 'magas'). V slovenskom názvosloví sa objavil tvar *Veľká Vysoká*. V 80. rokoch 19. storočia sa začal používať maďarský názov *Tátra-csúcs* 'tatranský štít'.

Na webovej stránke Vysokých Tatier (www.vysoketatry.com) sa v maďarskom kontexte (www.vysoketatry.com/hu.html) uvádzajú za maďarskými názvami v zátvorke ich slovenské ekvivalenty. Pri niektorých slovenských názvoch sa uvádzajú v maďarčine rôzne pomenovania. *Daxnerovo sedlo* (podľa Štefana Marka Daxnera, 1822 – 1892, spolupracovníka Ľudovíta Štúra, básnika a spisovateľa, ktorý bol v roku 1861 bol jedným z organizátorov národnej vychádzky na Kriváň) môžeme nájsť v maďarčine v tvaroch *Daxner-hágó* a *Kriván-nyereg* 'sedlo pod Kriváňom'. *Grúnik* (názov vyplýva z charakteru terénu, *grún* = príkra, skalnatá stráň, horské úbočie) má v maďarskom názvosloví páry *Grunik* a *Kis-hát* 'malý chrbát'.

V jednotlivých písomných prameňoch sa môže názov jedného lokalizačného bodu odlišovať. *Granátová veža* má dnes maďarský ekvivalent *Gránátfal-torony*, v minulosti ju označovali aj názvami *Chrysanthemum-csúcs* (podľa kvetu), *Blásy-völgyi-torony* (Eduard Dávid Blasy bol správca Starého Smokovca a známy poľovník), *Krukowski-torony* (z priezviska krakovského horolezca).

Niektoré slovenské oronymá vo Vysokých Tatrách nemajú maďarské ekvivalenty. Týka sa to najmä názvov, ktoré sa vytvorili po rozpadnutí Rakúsko-Uhorskej monarchie a vzniku Československa. Napr. *Gerlachovská veža* (2642 m) zostala v maďarskom názvosloví nepomenovaná. Táto veža sa pôvodne nazývala *Jamesova veža* (v roku 1921 vznikol Spolok tatranských horolezcov JAMES), ale zakrátko ho vytlačil súčasný názov.

Zriedkavo sa stáva, že maďarské názvy nemajú slovenský ekvivalent. Napr. jednotlivé body *Bradavice* sú v slovenskej nomenklatúre udané polohopisom, ale v maďarčine majú samostatné názvy podľa mien horolezcov, ktorí na ne vystúpili. Západný vrchol *Bradavice* sa nazýva *Müller-torony* (Johannes Müller), juhozápadný *Habel-torony* (Paul Habel), severovýchodný *Gömöry-torony* (Oliver Gömöry) a východný *Hacker-torony* (Aemilius Hacker).

Pri komparácii slovenských a maďarských oronym vo Vysokých Tatrách sme zistili, že paralelné názvy vznikajú totožnou (názov sa prekladá z jedného jazyka do druhého) alebo odlišnou motiváciou. Väčšina slovenských oronym má maďarské ekvivalenty.

V oboch jazykoch rovnako motivované oronymá vznikli transonymizáciou (z ojkoným, hydroným, antroponým) i onymizáciou (podľa rastlín, zvierat, farieb, tvarov, atď.). Medzi niektorými interlingválными oronymickými párami môžeme pozorovať rozdiely v štruktúre názvov (jedno/viacslovné pomenovanie), slovoslede, gramatickom čísle, slovotvorných sufixoch.

V odlišne motivovaných oronymických pároch na rozdiel od slovenskej nomenklatúry (názvy sú z hľadiska motivácie rôznorodé) maďarské názvoslovie uprednostňovalo pomenovania pochádzajúce z antroponým, ktoré poukazujú na významné osobnosti v dejinách Vysokých Tatier.

Literatúra:

BAUKO, J.: Etymológia názvov horolezeckých ciest v Súľovských skalách. In: Lingvistické konfrontácie. Lingvistický odborný seminár. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa 2003, CD-ROM.

BAUKO, J.: Hegymászó útnevek a Szulyói-sziklákon (Názvy horolezeckých ciest v Súľovských skalách). In: Névtani Értesítő 26. Budapest: ELTE 2004, s. 119 – 135.

BAUKO, J.: Mikrooronymá v Súľovských skalách. In: Varia XIII. Zborník materiálov z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov. Bratislava: SAV 2006, s. 26 – 33.

BAUKO, J.: Motivácia vzniku názvov horolezeckých ciest. In: Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2007, s. 190 – 203.

BAUKO, J.: A szlovák névtudomány múltja és jelene (Minulosť a prítomnosť slovenskej onomastiky). In: Névtani Értesítő 30. Budapest: ELTE 2008, s. 185 – 193.

BAUKO, J.: Transonymizácia v názvoch horolezeckých ciest. In: Acta onomastica IL. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České Republiky 2008, s. 42 – 49.

BAUKO, J.: Paralely medzi názvami skál a horolezeckých ciest. In: *Varia XVIII: zborník plných príspevkov z XVIII. kolokvia mladých jazykovedcov*. Prešov: Prešovská univerzita 2009, s. 9 – 14.

BAUKO, J.: Hegynévhasználat a fordítás és kétnyelvűség tükrében (Používanie oroným v kontexte prekladu a dvojjazyčnosti). In: *Bilingvizmus és fordítás. Arany A. László születése 100. évfordulójának tiszteletére*. Nitra: UKF 2010, s. 19 – 29.

BOHUŠ, I.: Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Štátne lesy TANAP-u, Tatranská Lomnica 1996. 457 s.

HOUDEK, I.: Počiatky a vývoj tatranského názvoslovia. Bratislava 1941. 20 s.

KISS, L.: Földrajzi nevek etimológiai szótára II. (Etimologický slovník zemepisných názvov II.). Budapest: Akadémiai Kiadó 1988. 822 s.

KISS, L.: Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében (Diachrónny výskum zemepisných názvov). Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem 1999. 355 s.

KISS, L.: A hegyek és hegységek nevei (Názvy vrchov a pohorí). Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. Budapest: MTA 2001. 20 s.

KOMARNICKI, Gy.: A Magas-Tátra hegyvilága (hegymászó- és turistakalauz) (Svet vrchov Vysokých Tatier (horolezecký a turistický sprievodca). Budapest: Sport 1978. 632 s.

MAJTÁN, M.: Z lexiky slovenskej toponymie. Bratislava: Veda 1996. 192 s.

MAJTÁN, M.: Štruktúrne typy slovenskej oronymie. In: *Österreichische Namenforschung 27, Heft 1 – 2, Klagenfurt: Institut für Sprachwissenschaft Universität Klagenfurt 1999, s. 55 – 67.*

PANČÍKOVÁ, M.: Poľské a slovenské oronymá v Tatrách. In: *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava – Nitra: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vysoká škola pedagogická 1994, s. 211 – 216.

PANČÍKOVÁ, M.: Slovinské a slovenské oronymá. In: *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava – Banská Bystrica: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Fakulta humanitných vied a Pedagogická fakulta UMB 2000, s. 141 – 147.

RESZEGI, K.: Hegynevek az Árpád-kori Gömör vármegyéből (Oronymá z Gemerskej župy z čias Arpádovcov). In: *Magyar nyelvjárások XL, Debrecen 2002, s. 47 – 59.*

RUTKOWSKI, M.: Mikrotoponimia przestrzeni wspinaczkowej. *Studium socjo-onomastyczne*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 2001. 169 s.

SCHERICH, L.: A mi Magas-Tátránk. A Magas-Tátra történelme. (Naše Vysoké Tatry. Dejiny Vysokých Tatier.) Második, bővített kiadás. Dunajská Streda: Nap Kiadó 2004. 316 s.

SVOBODA, J. – ŠMILAUER, V. – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. – OLIVA, K. – WITKOWSKI, T.: *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Praha. : Zpravodaj místopisné komise ČSAV 1973. 280 s.

Comparison of Slovak and Hungarian Oronymy of the High Tatras

The present paper examines some of the Slovak – Hungarian oronym pairs of the High Tatras. The majority of Slovak oronyms have also their Hungarian counterparts. In the Slovak-Hungarian proper names two essential processes of oronym formation can be distinguished:

1 Names formed in both languages through the same motivation and one member of the pair being a translation of the other;

2 Different names used in the respective languages neither being a translation of the other rather both of them being formed through heterogeneous motivation processes.

In both languages, likewise motivated oronyms have been formed through transonymization (from oikonyms, hydronyms and anthroponyms) as well as onymization (in relation to plants, animals, colours, shapes etc.). Between members of some of the interlingual pairs of oronyms there are differences in their structure (one-word or compound), word order, grammatical number and word formation suffixes.

Unlike in the Slovak nomenclature (the names varying with regard to motivation), in the differently motivated oronym pairs, in the Hungarian terminology there is a preference for names derived from anthroponyms and names referring to famous historical figures of the High Tatras.